

EOSC CZ Roadshow

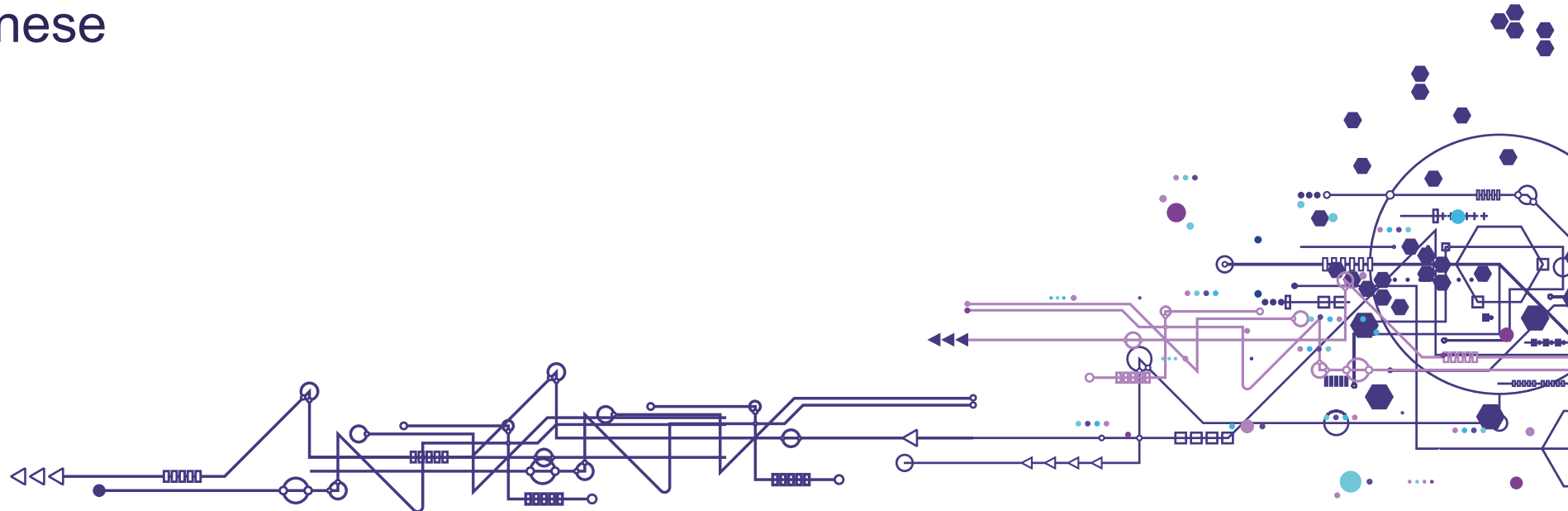
Implementace EOSC v ČR

Luděk Matyska

e-INFRA CZ

Obsah přednášky

- Open Science a European Open Science Cloud
- FAIR data
- EOSC v ČR – Architektura implementace
- Národní datová infrastruktura a její součásti
- Co to komu přinese
- Jak se zapojit

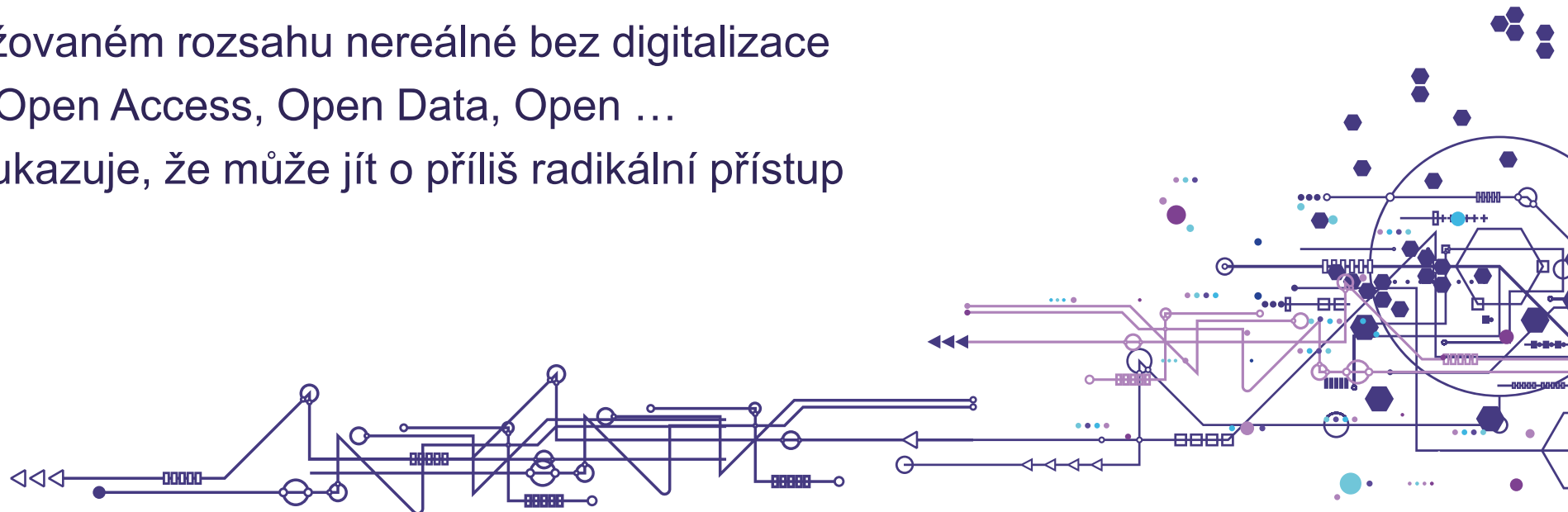
Open Science, EOSC a FAIR Data

- Otevřená věda – nový způsob vědecké práce
 - Znalosti jsou dostupné a sdíleny
 - Otevřený přístup k výsledkům vědy
 - Otevřený přístup k (primárním) zdrojům a dalším digitálním artefaktům
 - Nově pojaté hodnocení vědeckého impaktu (ne monopol vydavatelů a jejich metrik)
 - Nejen publikace, ale i data a další (digitální) artefakty
 - Multidisciplinarita
 - Řešení problémů, které potřebují spolupráci více disciplín
 - Důraz na spolupráci a znovupoužití dosažených výsledků obecně
- Otevřená věda je zpravidla prezentována stojící na 8 pilířích
 - Jedním je **Open Access**, další dva jsou **EOSC** a **FAIR Data**

Data v srdci Open Science

- Data a informace tvoří klíčový prvek konceptu Open Science
 - Data v nejširší možné interpretaci
 - Publikace, výzkumná data, software, workflows, ...
- Důraz na bezbariérový přístup
 - Vyžaduje i schopnost správná data vyhledat a znovupoužít
- IT jako „enabler“
 - Sdílení v uvažovaném rozsahu nereálné bez digitalizace
- Open Science → Open Access, Open Data, Open ...
 - Postupně se ukazuje, že může jít o příliš radikální přístup

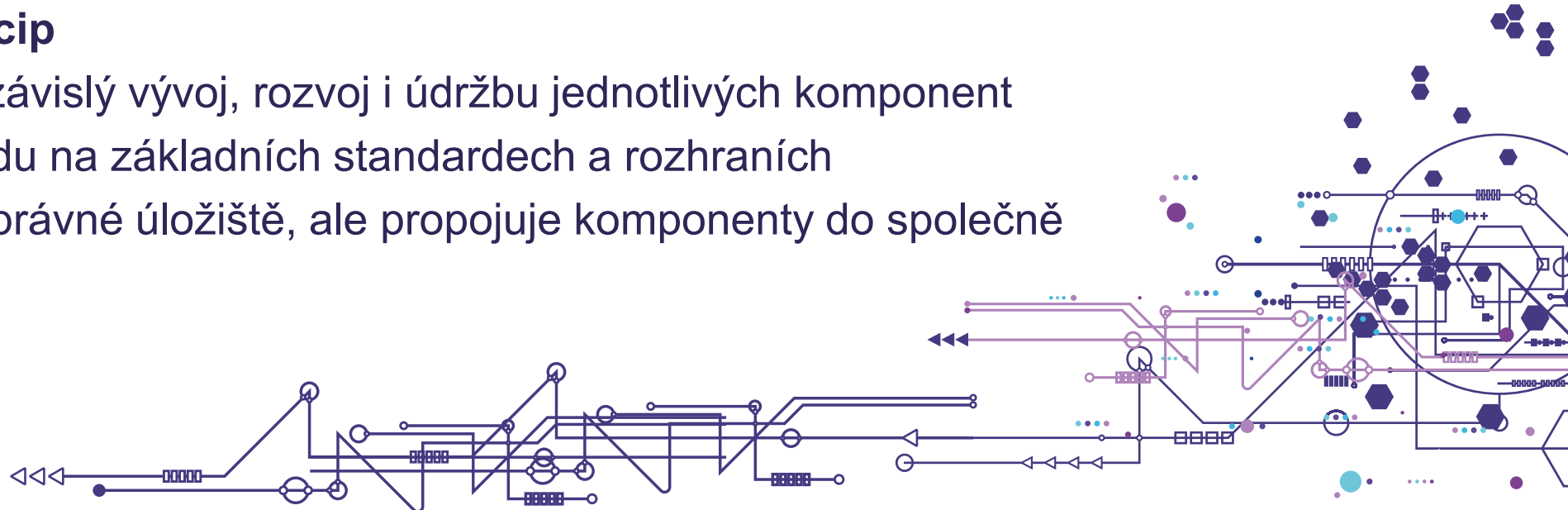

- Původní radikální koncept „Otevřených dat“ transformován do principu FAIR data
 - **F**indable – nalezitelná
 - **A**ccessible – dostupná
 - **I**nteroperable – interoperabilní (metadata)
 - **R**eusable – znovupoužitelná data
- Tedy
 - Data jsou **dlouhodobě spolehlivě uložena** ve **formátu**, který je dobře **popsán**
 - Je známa **sémantika dat**
 - Jsou známy **podmínky**, za nichž je možné je **(znovu)použít**
 - Data mají jednoznačný **permanentní identifikátor**
 - V rámci popisu dat (metadata) je i informace o **kvalitě dat**
- **O data řádně pečujeme**

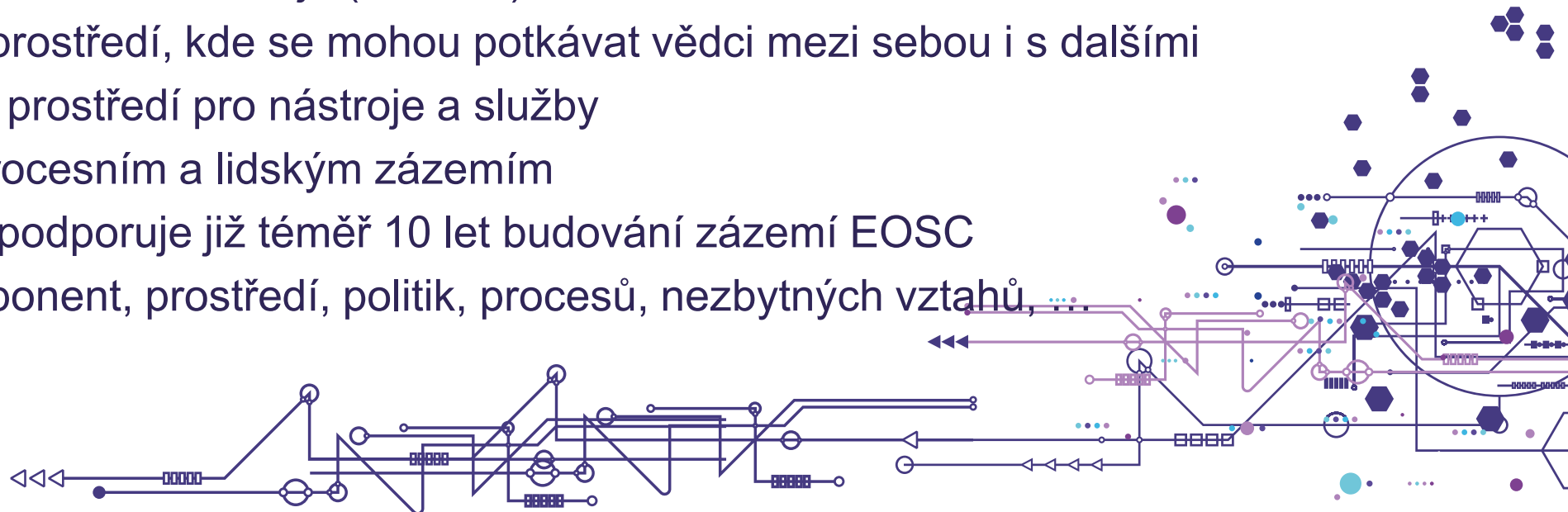

European Open Science Cloud (EOSC)

- Technologické, programové i procesní zázemí, které podporuje uspořádanou práci s výzkumnými daty
 - sdružuje a poskytuje **kapacitu**, kde data lze dlouhodobě udržovat
 - poskytuje nástroje pro (snadnou) **správu** dat
 - poskytuje nástroje a prostředí pro **řízení přístupu** k datům
 - zpřístupňuje nástroje a prostředí pro zpracování (analýzu, ...) a propojuje je s daty
- **Federovaný princip**
 - umožňuje nezávislý vývoj, rozvoj i údržbu jednotlivých komponent
 - vyžaduje shodu na základních standardech a rozhraních
- Nevytváří jedno správné úložiště, ale propojuje komponenty do společně fungujícího celku

- EOSC má zajistit prostředí, v němž je možné FAIR data vytvářet, kultivovat a dále využívat
- EOSC = Federace FAIR dat a souvisejících služeb
- Federace na všech úrovních
 - Základem prostředí pro péči o (FAIR) výzkumná data
 - Současné i budoucí zdroje (úložiště) dat
 - Virtuální prostředí, kde se mohou potkávat vědci mezi sebou i s dalšími
 - Otevřené prostředí pro nástroje a služby
 - Společně s procesním a lidským zázemím
- Evropská komise podporuje již téměř 10 let budování zázemí EOSC
 - Definice komponent, prostředí, politik, procesů, nezbytných vztahů,

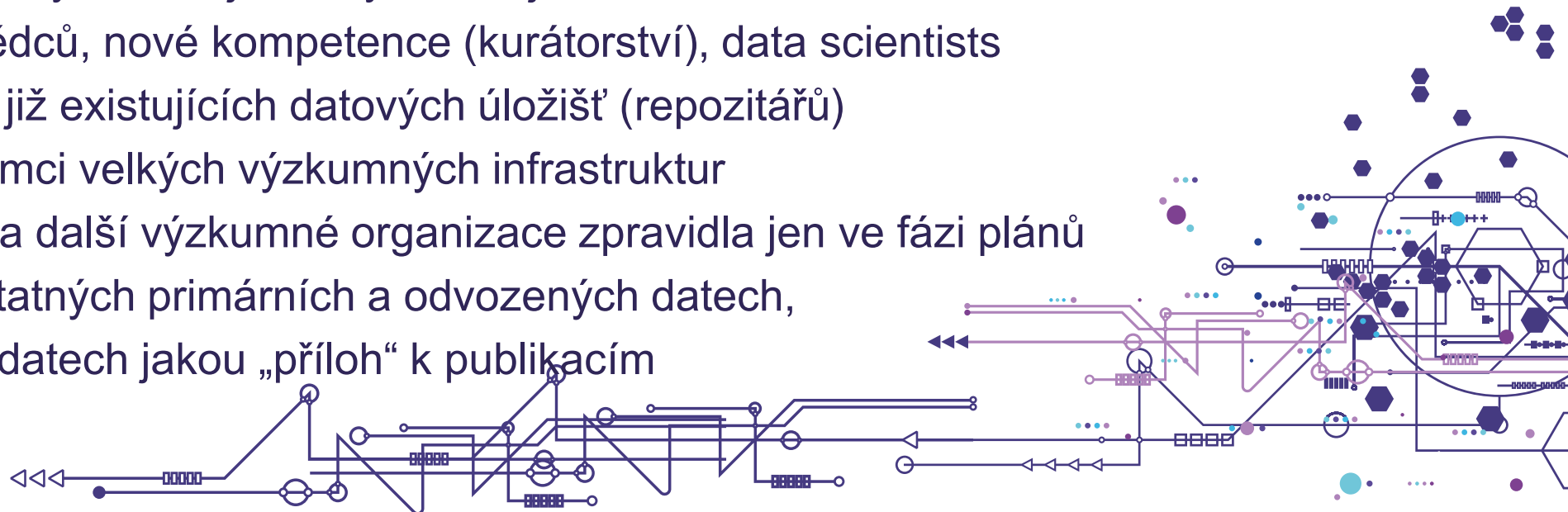

- **Architektura implementace EOSC v ČR**
 - Dokument vytvořen v rámci práce EOSC platformy při MŠMT v roce 2021
 - Definiuje základní komponenty a principy implementace EOSC v ČR
 - Národní datová infrastruktura, její komponenty a lidské zdroje
- **Koordinační výbor EOSC**
 - Ustaven na přelomu roku 2021/2022
 - Poradní orgán MŠMT (předsedají nám. Wildová a Velčovský)
- **Plánována podpora v rámci OP JAK**
 - Výzvy Open Science
 - Celková alokace cca 2,5 miliardy korun na 6 let
 - Plus zastřešující projekty IPs CARDS (část) a IPs EOSC CZ

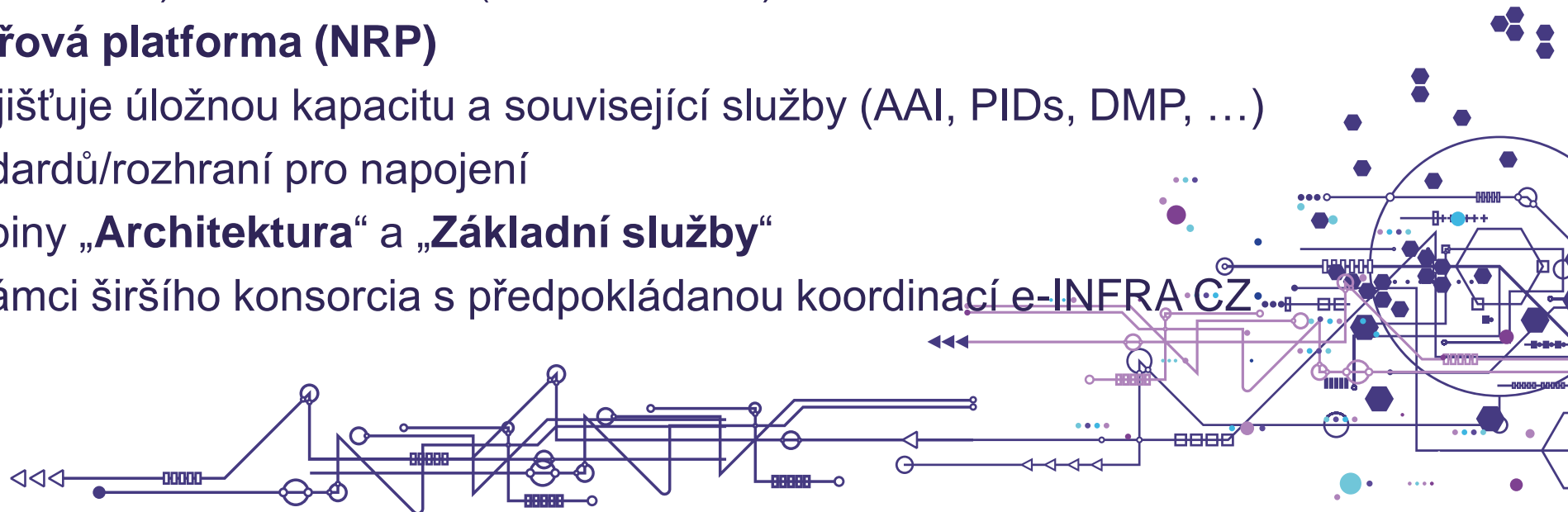
Principy implementace EOSC v ČR

- EOSC jako federovaný systém FAIR dat a služeb → **Národní datová infrastruktura**
- Komplexní systém, který se snaží zajistit
 - Základní infrastrukturu a kapacitu pro ukládání vědeckých dat v ČR
 - Otevřený soubor klíčových a dalších služeb pro práci s daty
 - Propojení na výkonné výpočetní systémy
- Za současné podpory a rozvoje lidských zdrojů
 - Vzdělávání vědců, nové kompetence (kurátorství), data scientists
- Počítá s existencí již existujících datových úložišť (repozitářů)
 - Zpravidla v rámci velkých výzkumných infrastruktur
 - Vysoké školy a další výzkumné organizace zpravidla jen ve fázi plánů
- Mluvíme o samostatných primárních a odvozených datech, ne pouze o datech jakou „příloh“ k publikacím

Klíčové komponenty

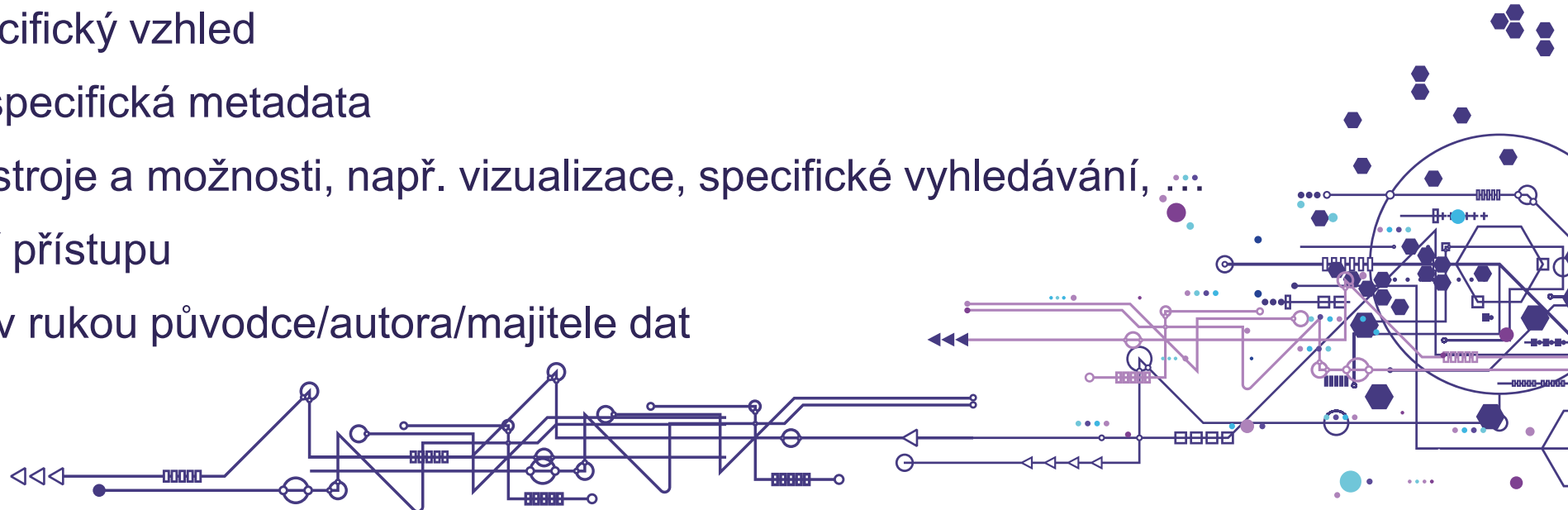
- **Národní metadatový adresář (NMA)**
 - Klíčová komponenta, zajišťující vyhledatelnost a interoperabilitu dat
 - Pracovní skupina „**Metadata**“
 - Vazba na všechny ostatní aktivity v rámci NDI
 - Centrálně spravovaná komponenta
 - NTK (IPs CARDS) a e-INFRA CZ (IPs EOSC CZ)
- **Národní repozitářová platforma (NRP)**
 - Páteř NDI, zajišťuje úložnou kapacitu a související služby (AAI, PIDs, DMP, ...)
 - Definice standardů/rozhraní pro napojení
 - Pracovní skupiny „**Architektura**“ a „**Základní služby**“
 - Realizace v rámci širšího konsorcia s předpokládanou koordinací e-INFRA CZ (CESNET)

Národní repozitářová platforma

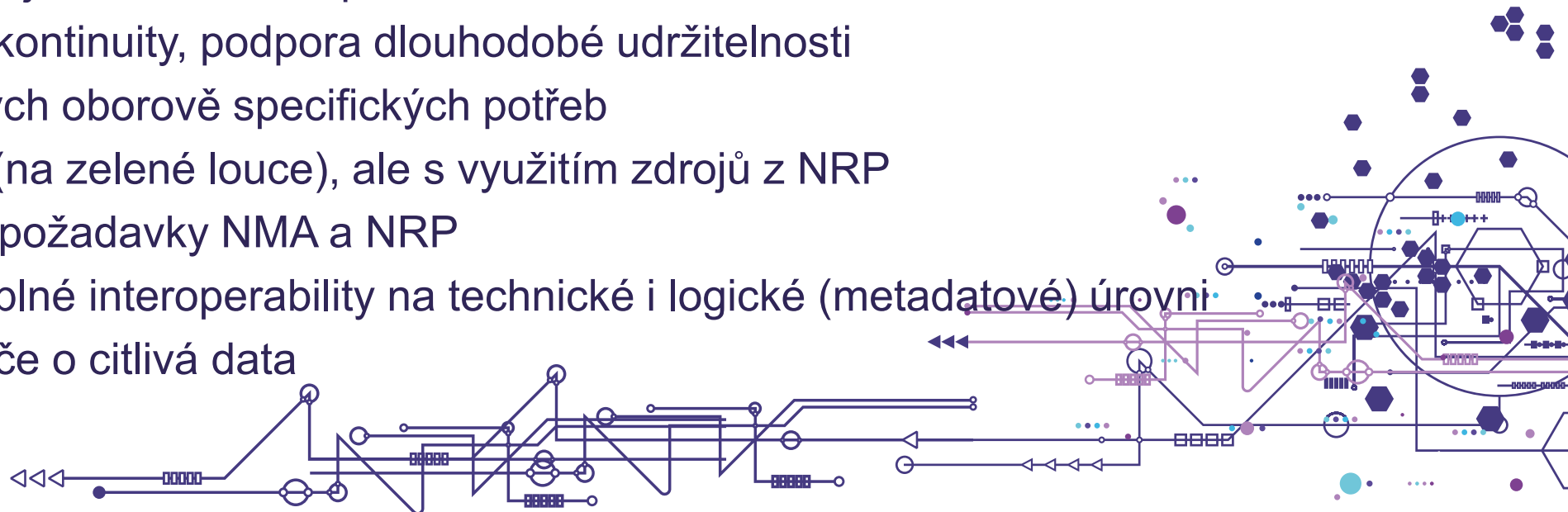
K architektuře NRP

- Systém pro vytváření instancí (tenantů) repozitářů
 - Distribuovaná mozaika (patchwork) fyzických úložišť
 - Vlastní úložiště budovaná komunitně
 - Zálohy a archivace do systému s kontrolami binární konzistence
- Tenanty
 - Umožňují specifický vzhled
 - Podporu pro specifická metadata
 - Specifické nástroje a možnosti, např. vizualizace, specifické vyhledávání, ...
- Klíčová role řízení přístupu
 - Plná kontrola v rukou původce/autora/majitele dat

Další součásti

- **Lidské zdroje**
 - Průřezová (horizontální) aktivita
 - Pracovní skupina „**Vzdělávání**“
 - Podpora v rámci prakticky všech zvažovaných projektů
- **Existující oborově-vědní repozitáře**
 - Podpora existujících aktivit a repozitářů
 - Zajištění kontinuity, podpora dlouhodobé udržitelnosti
 - Podpora nových oborově specifických potřeb
 - Ne nové (na zelené louce), ale s využitím zdrojů z NRP
 - Sjednocení s požadavky NMA a NRP
 - Zajištění plné interoperability na technické i logické (metadatové) úrovni
 - Specifická péče o citlivá data

Národní datová infrastruktura (NDI)

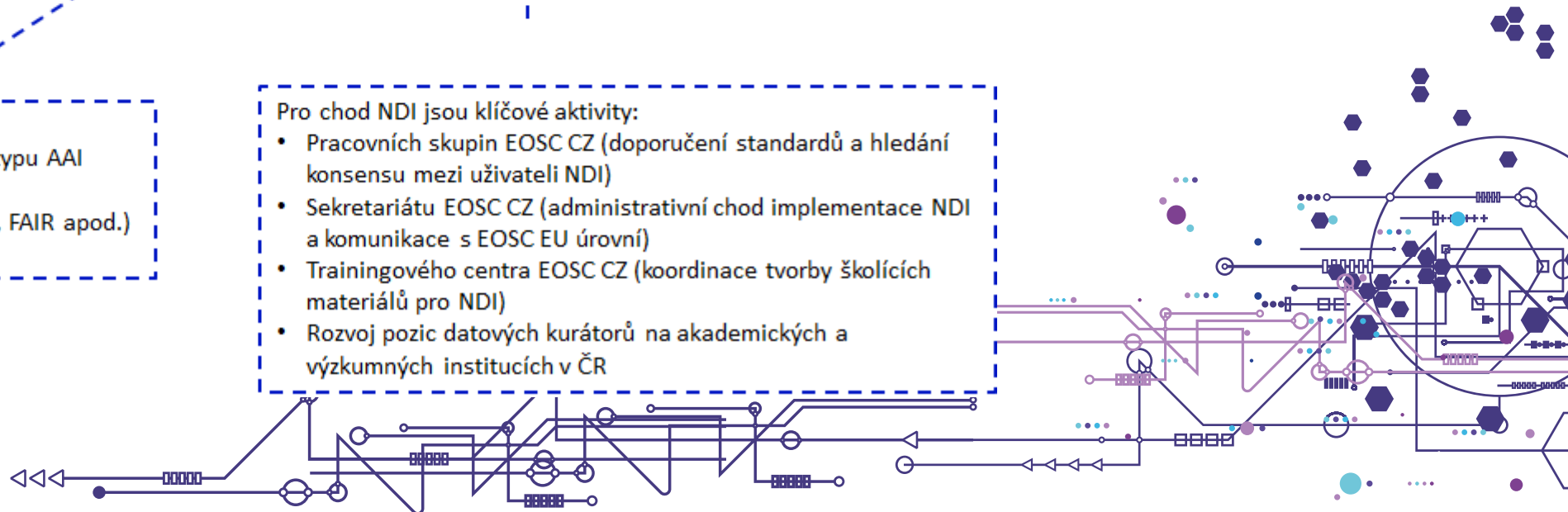

Služby NDI jsou dvojího typu:

- Základní technické služby typu AAI apod.
- EOSC CZ Core služby (DMP, FAIR apod.)
- API pro strojový přístup

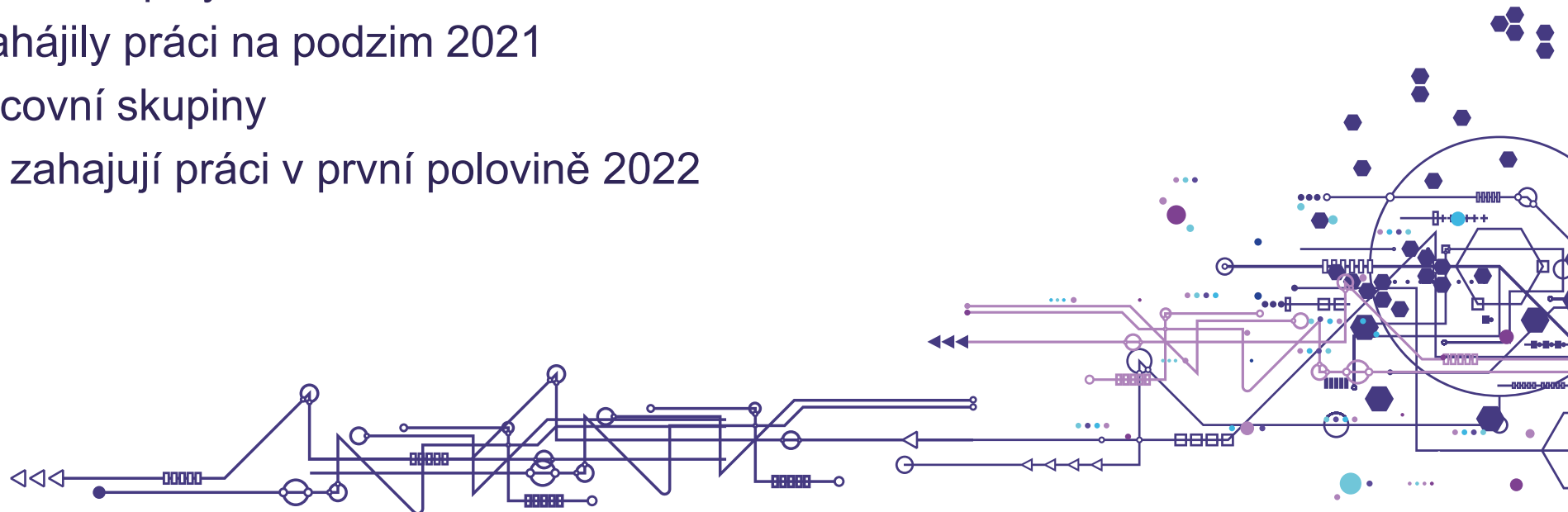
Pro chod NDI jsou klíčové aktivity:

- Pracovních skupin EOSC CZ (doporučení standardů a hledání konsensu mezi uživateli NDI)
- Sekretariátu EOSC CZ (administrativní chod implementace NDI a komunikace s EOSC EU úrovní)
- Trainingového centra EOSC CZ (koordinace tvorby školících materiálů pro NDI)
- Rozvoj pozic datových kurátorů na akademických a výzkumných institucích v ČR

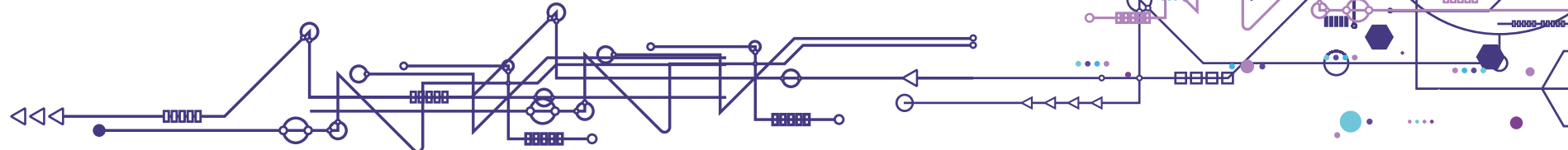
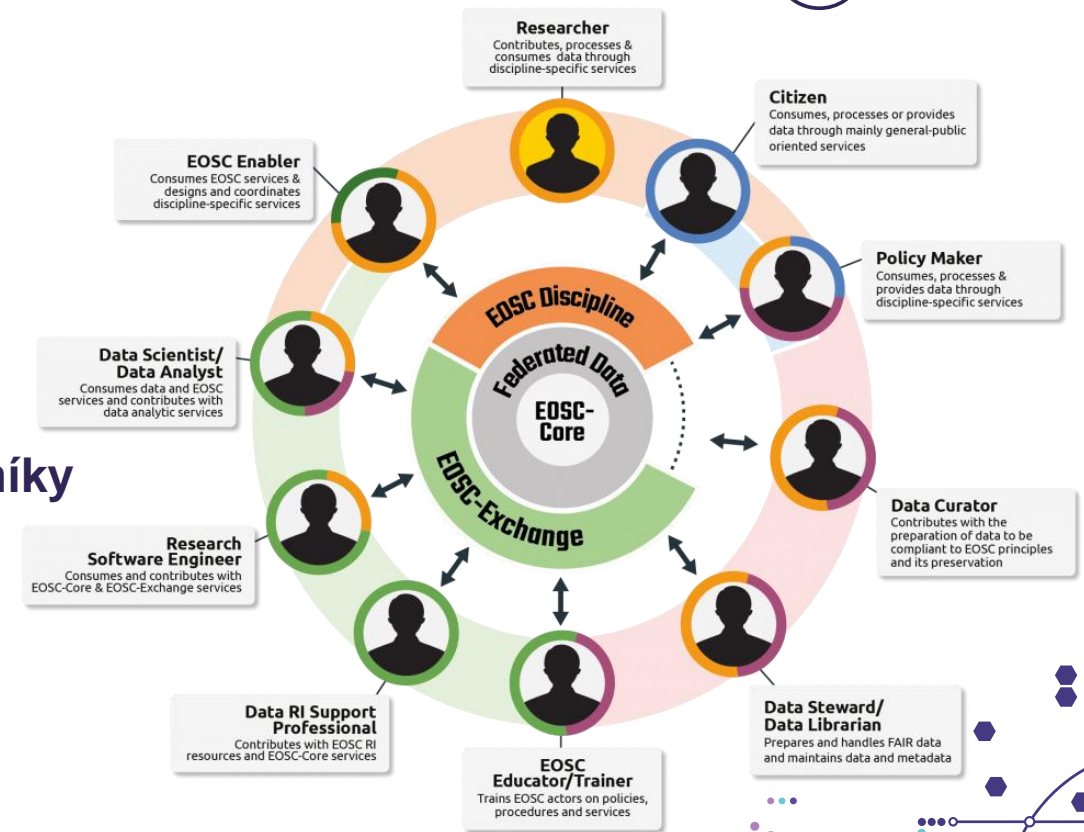
Přípravné kroky implementace EOOSC v ČR

- Pracovní skupiny
 - Otevřená platforma
 - Diskuse základních principů (implementace) EOOSC
 - co vědecká komunita potřebuje a očekává
 - a jak tato očekávání a potřeby nejlépe naplnit
- 4 průřezové pracovní skupiny
 - Ustaveny a zahájily práci na podzim 2021
- 7+1 tematické pracovní skupiny
 - Ustavovány a zahajují práci v první polovině 2022

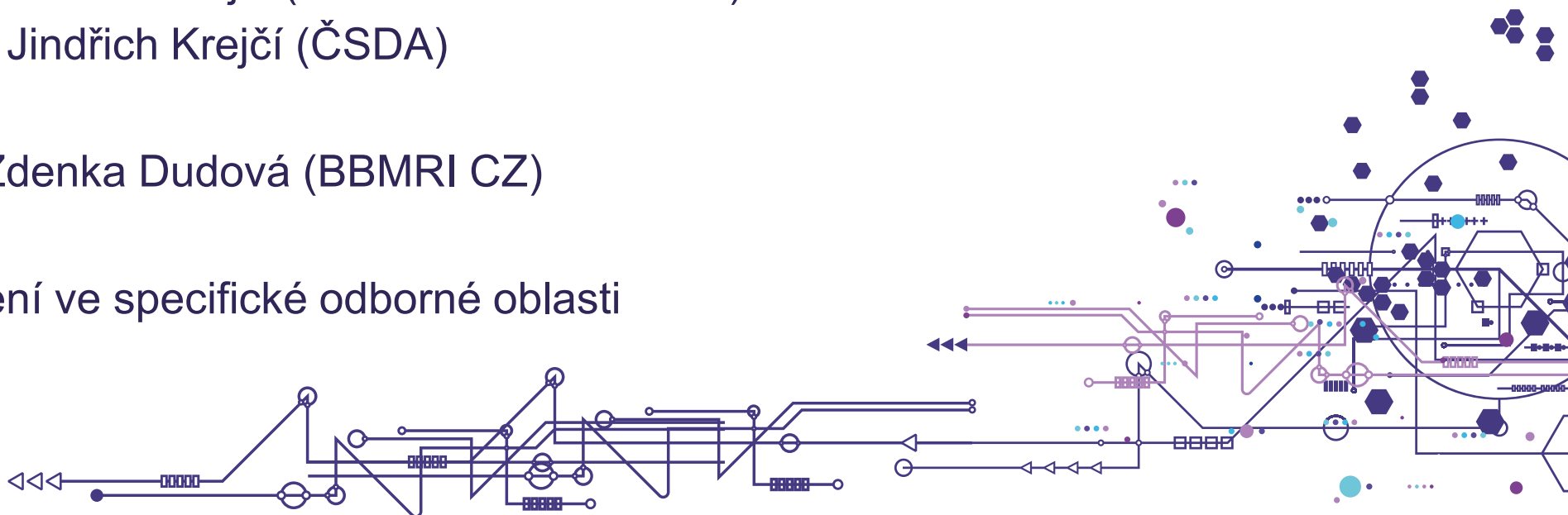
Průřezové pracovní skupiny EOSC CZ

- Metadata – Petra Černohlávková (NTK)
- Architektura – David Antoš (CESNET)
- Základní služby – Michal Růžička (MU)
- Vzdělávání – Radka Římanová (UK)
 - vzdělávání a podpora pro **výzkumné pracovníky**
 - rozšiřování kompetencí v oblasti **správy a sdílení výzkumných dat**
 - vzdělávání pro **“data support”**
 - lidské zdroje
 - pracovní pozice
 - studijní programy
 - Kurzy
- Stále otevřená možnost zapojení

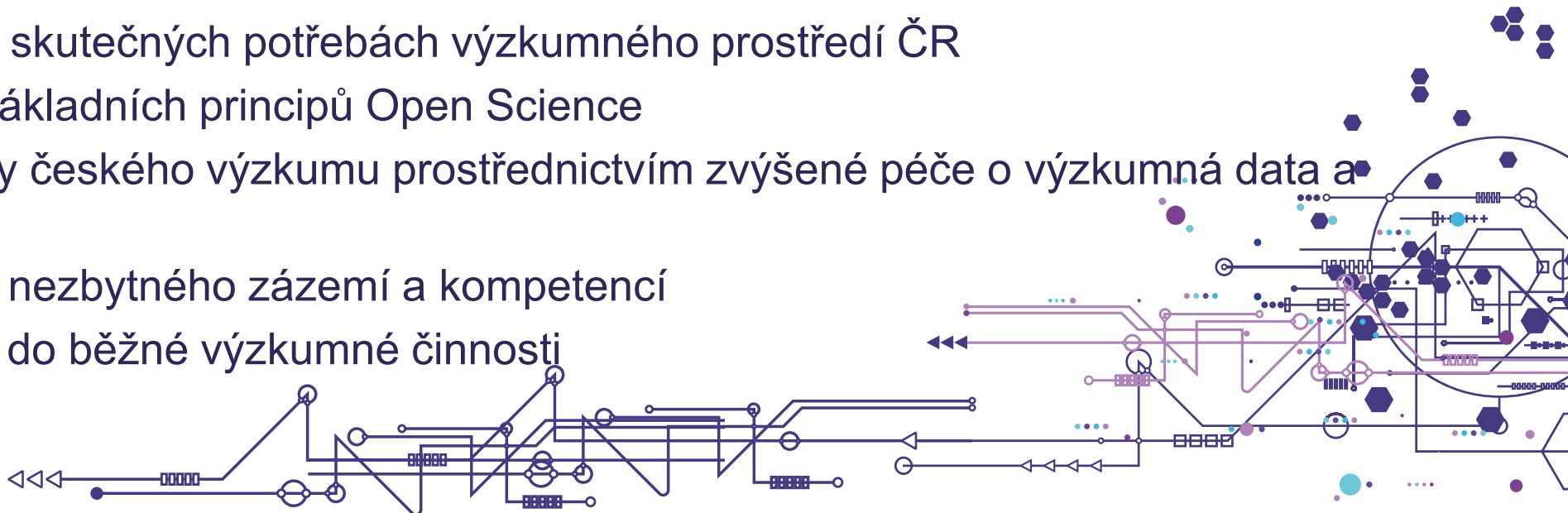
Tematické (oborově-vědní) pracovní skupiny

- Bio/Health/Food – Jiří Vondrášek (ELIXIR CZ)
 - ENVRI – Jana Klánová (RECETOX a EIRENE)
 - Physics – Jiří Chudoba (CERN)
 - Material Sciences and Technology – Marek Cebecauer
 - AI and Digital Science – Jan Šivic
 - Humanities and Arts – Jan Hajič (LINDAT/CLARIAH-CZ)
 - Social Sciences – Jindřich Krejčí (ČSDA)
- a
- Sensitive Data – Zdenka Dudová (BBMRI CZ)
 - Prostor pro zapojení ve specifické odborné oblasti

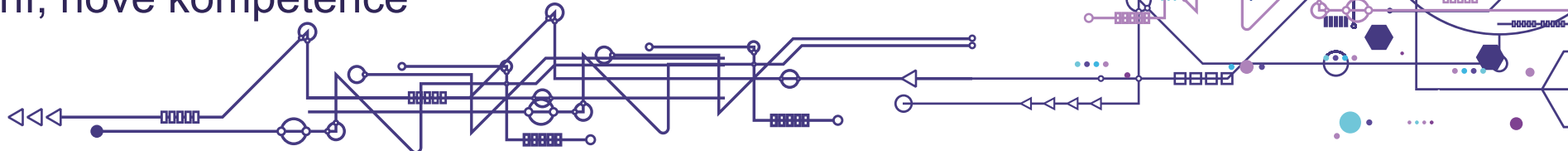
Další kroky

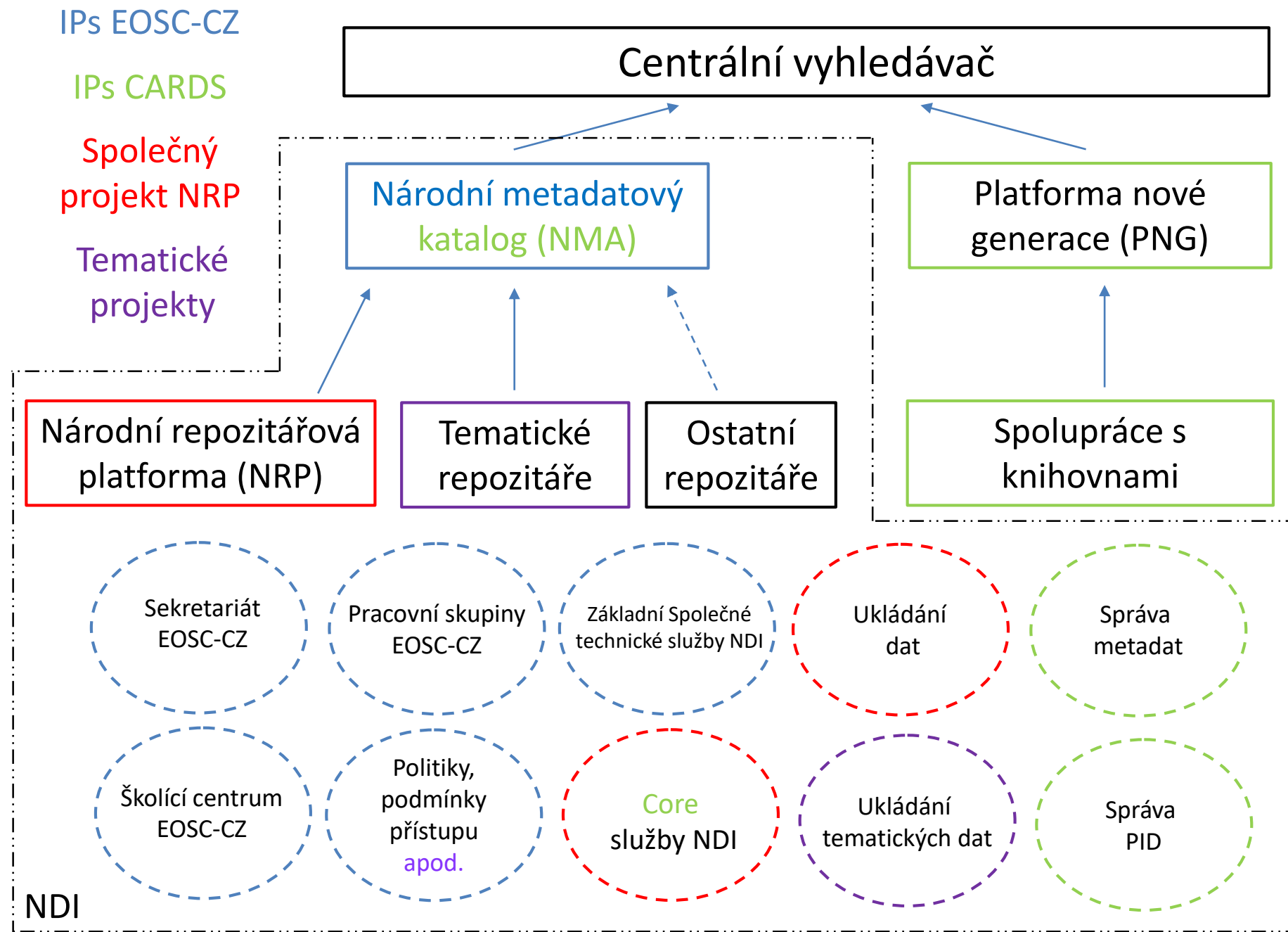
- Výzvy OP JAK – příprava projektových konsorcií a konkrétních projektů
 - Vlastní implementace EOSC v ČR
- Pracovní skupiny
 - Návrh obsahu
 - Postupná „krystalizace“ konsorcií
- Budování „národního EOSCu“ zdola
 - Postaveno na skutečných potřebách výzkumného prostředí ČR
 - Při naplnění základních principů Open Science
 - Zvýšení kvality českého výzkumu prostřednictvím zvýšené péče o výzkumná data a práci s nimi
 - Vytvoření nezbytného zázemí a kompetencí
 - Integrace do běžné výzkumné činnosti

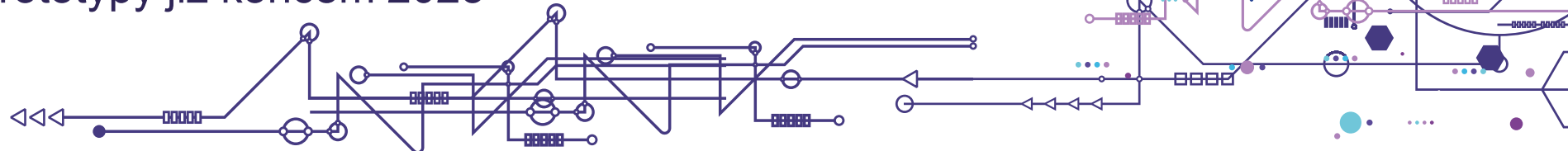
Zvažovaná struktura projektů

- Dvojice zastřešujících – individuální projekty systémové
 - IPs CARDS a IPs EOSC-CZ
 - Společné zázemí, portál, monitoring, ... (Sekretariát EOSC CZ)
 - Metadata a NMA
 - PIDs
 - Jádro AAI, vysokokapacitní datové přenosy
- Konsorciální projekt budování Národní repozitářové platformy
 - Infrastruktura, nepředpokládají se kompetitivní projekty
- Tematicky orientované projekty
 - V diskusi tematických pracovních skupin
 - Zatím otevřený počet a časování (první a druhá výzva)
- Podpora vzdělávání, nové kompetence

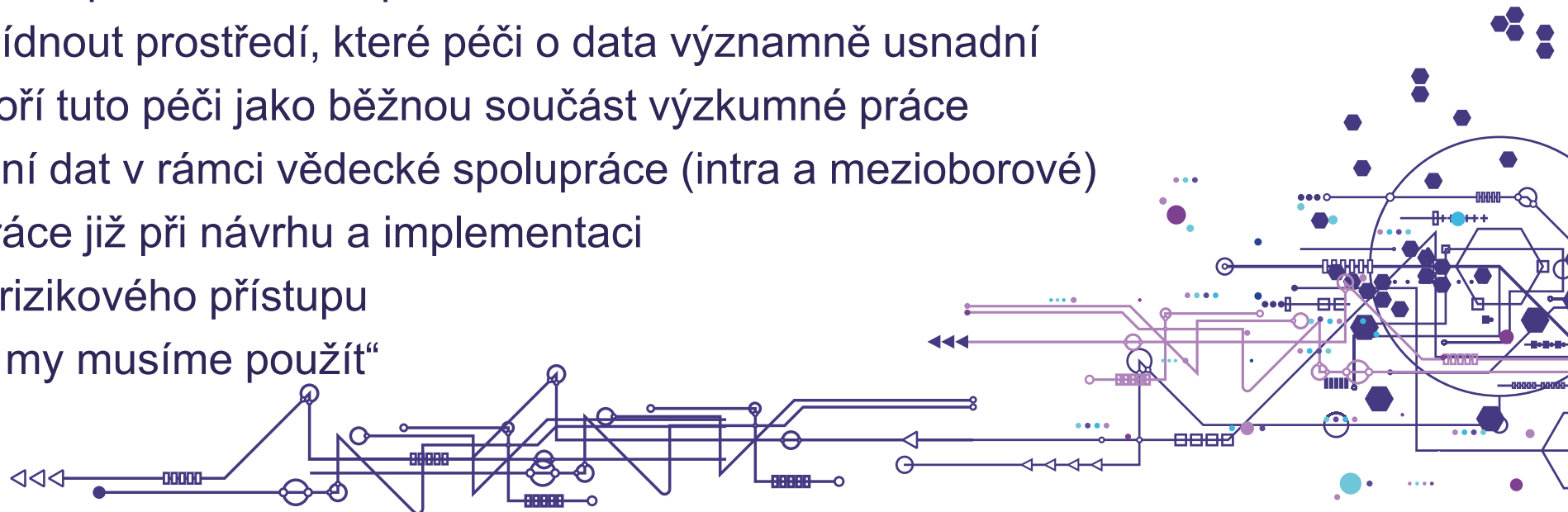

- Projekty slouží k **budování NDI**
 - Partneři konsorcií instituce/týmy se zkušeností z oblasti budování a provozu zázemí (technického i znalostního) pro práci s daty
 - Závazek udržitelnosti vytvořeného prostředí
 - Ideálně integrace do institucionálních či infrastrukturních plánů
 - Přirozená role e-INFRA CZ i dalších výzkumných infrastruktur
- **Užití výsledků není nijak vázáno na zapojení do projektů**
 - NDI jako součást zázemí Open Science v ČR, nikoliv „closed club“
 - Zpřístupnění vytvořeného prostředí jednou z povinností pro projektová konsorcia
 - Monitorováno KV EOSC CZ za podpory IPs EOSC-CZ
- První šířeji použitelné výsledky by měly být k dispozici v roce 2024
 - Pilotování a prototypy již koncem 2023

Proč to děláme

- Principy Open Science představují základ strategie směřování výzkumu v EU
 - Korektně „opečovaná“ data – základ excelentního reprodukovatelného výzkumu
- EOSC vnímán jako kritický nástroj implementace těchto principů
 - Průřezové evropské partnerství
 - Významné finanční prostředky na celoevropské úrovni i v členských státech
- Využití této příležitosti pro kvalitativní posun i na národní úrovni
 - Vzdělat a nabídnout prostředí, které péči o data významně usnadní
 - Umožní/podpoří tuto péči jako běžnou součást výzkumné práce
 - Usnadní sdílení dat v rámci vědecké spolupráce (intra a mezioborové)
- Vzájemná spolupráce již při návrhu a implementaci
 - Minimalizace rizikového přístupu
 - „Oni udělají a my musíme použít“

Co nám to všem přinese

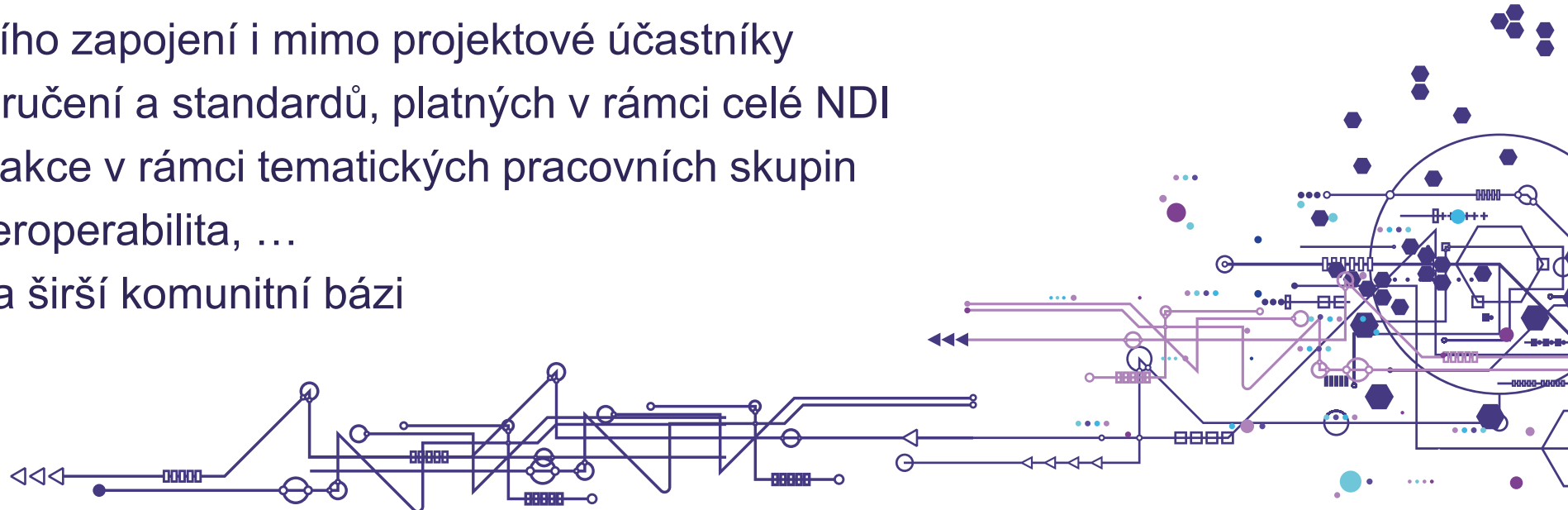
- **NDI** – komplexní prostředí pro strukturovanou práci s výzkumnými daty
 - Robustní infrastruktura pro ukládání a zpřístupnění dat, vazba na zpracování
 - Živá i archivní data
 - Kontrola přístupu k datům i metadatům v rukou autorů/majitelů dat
 - Podpůrné nástroje (DMP, FAIRifikace, ...)
- **Viditelné a vyhledatelné ontologie a metadata**
- **Propojení** našich repozitářů a služeb na **celoevropské prostředí**
- **Školení a vzdělávání**
- Aktivní zázemí pro sdílení a přenos informací o EOSCu
 - Sekretariát EOSC CZ, Portál EOSC CZ, konzistentní informace z EOSC Asociace
 - Podpora, konzultace, ...

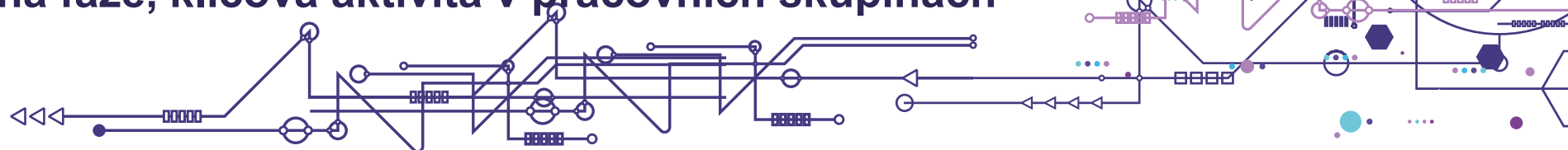
Jak se zapojit

A co to znamená

- Aktivní účastí v pracovních skupinách (průřezových i tematických)
 - Možnost „být přítom“
 - Ovlivňovat směřování přípravy realizace
 - Zapojit se do diskuse o obsahu, formě i zaměření budoucích projektů
- Pracovní skupiny budou klíčové i v procesu implementace
 - Budování komunit, předávání znalostí
 - Nástroj aktivního zapojení i mimo projektové účastníky
 - Definice doporučení a standardů, platných v rámci celé NDI
- Mezioborové interakce v rámci tematických pracovních skupin
 - Metadata, Interoperabilita, ...
 - Spolupráce na širší komunitní bázi

- EOSC jako příležitost k zavedení strukturovanější práce s výzkumnými daty
 - Technické i procesní zázemí, služby, nástroje, ...
 - Orientace na podporu znalostí (lidé, ne pouze technologie)
- Zapojení všech významných institucí
 - Budování Národní repozitářové platformy
 - Pokrytí oborových specifik, zapojení zejména velkých výzkumných infrastruktur
 - Začlenění již existujících repozitářů, nástrojů i zkušeností
- Usnadnění práce s daty
 - Orientace na výzkumnou komunitu
 - Vyšší kvalita výsledků, reprodukovatelnost – ochrana vědců samotných
 - Práce i s živými daty, ne pouze archivy
- Integrace s e-infrastrukturním zázemím
- **Aktuálně přípravná fáze, klíčová aktivita v pracovních skupinách**

Děkuji za pozornost

eosc-info@e-infra.cz

Další informace na <https://www.e-infra.cz/eosc>

A large, thin-lined circle containing the text 'e-infra.cz' in a bold, sans-serif font. The circle is surrounded by two curved lines that suggest motion or a path.

e-infra.cz

- Formálně založena 29. 7. 2020 v Belgii, formálně potvrzena 11.9.2020 (Royal Decree)
 - EOSC AISBL (nezisková organizace)
 - V popisu má výzkum, financování výzkumu i poskytování služeb
 - President a 8 ředitelů voleni (každý rok obměna části ředitelů), nevolený sekretář
- Mise
 - Representovat širokou komunitu EOSC „stakeholderů“ a dát jí jeden hlas při komunikaci s EK
 - Spolupracovat s EK při definici a sjednocení plánů EK a potřeb EOSC
 - Potenciálně i poskytovat základní služby pro bezbariérovou práci s daty
- Aktuálně za ČR
 - 4 řádní členové – e-INFRA CZ (**CESNET**, MU, VŠB-TUO) a NTK
 - 1 pozorovatel – Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského (AV ČR)

